



اندیشه‌های بزرگ و بزرگ‌نشین

مجموعه مقالات - ۲۲ دی ماه ۱۳۹۵



ایران و میانجی‌گری بین هند و پاکستان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه مقالات



ایران و میانجی‌گری بین هندو پاکستان



کاری از اندیشکده راهبردی تبیین



وبسایت اندیشکده: www.Tabyincenter.ir



نشانی: تهران، خیابان پاسداران، چهارراه فرمانیه، **خیابان شهید آیت الله نمر** (بوستان سابق)،

خیابان نسترن، پلاک ۳۲



کد پستی: ۱۹۵۷۶۶۴۷۳۴



تلفن: ۲۶۱۵۳۳۲۹



نمابر: ۲۶۱۵۳۳۲۹

فهرست

مقدمه / ۲

ایران و جنوب آسیا / ۴

ایران و میانجی‌گری؛ شاید زمانی دیگر / ۷

نتیجه‌گیری / ۱۲

منابع / ۱۳

(جهت دسترسی آسان‌تر به مطالب، می‌توانید روی عنوان مورد نظر کلیک کنید)

مقدمه

روابط پاکستان و هند در یک کلمه «خوب» نیست. کشمیر مبنای همه‌ی این تعارض است. منازعه پاکستان و هند بر سر حاکمیت کشمیر معرف منازعه‌ای هویتی و حیثیتی است. بنابراین، یکی از دلایلی که باعث شد دو کشور به سوی مسابقات خطرناک تسلیحاتی-اتمی پیش بروند، همین مناقشه کشمیر است. [۱]

منطقه جنوب آسیا به علت اتصالش با خطوط ارتباطی دریایی در اقیانوس هند و به لحاظ قرارگرفتن بین دو منطقه خلیج فارس و جنوب شرقی آسیا، که از نظر سیاسی بی ثبات و از نظر اقتصادی حیاتی است، دارای اهمیت ژئوپلتیک است. نکته مهم این است که در کانون ژئوپلتیک این منطقه، کشمیر قرار دارد. بنابراین واضح است که کشمکش‌ها بر سر اعمال قدرت بر این منطقه همواره وجود داشته است و هر لحظه احتمال وقوع جنگ تمام عیاری بین هند و پاکستان که خسارت‌های جبران‌ناپذیری به همراه آورد، وجود دارد.

[۲]

اندیشکده راهبردی تبیین

ایران و جنوب آسیا

از نظر امنیتی ایران، افغانستان، هند و پاکستان بهم گره خورده اند. به نحوی، بسیاری از دغدغه‌های امنیتی سه کشور در پاکستان ریشه دارد و یک بخشی از تولید ناامنی در جنوب آسیا، برآمده از راهبرد مبارزه نامتقارن پاکستان است. تروریست‌هایی که در پاکستان ریشه دارند و در هند و افغانستان و ایران عملیات می‌کنند و بسیاری از کارشناسان این تروریست‌ها را ناشی از سیاست بخشی از حاکمیت پاکستان می‌دانند.

ایران به امنیت و صلح در این منطقه نیاز دارد چرا که روابط گسترده و مثبت با هند و پاکستان برای ایران مهم است. پاکستان، همسایه جنوب شرقی ایران است و می‌تواند امنیت و یا ناامنی را برای ایران به ارمغان بیاورد و از سوی دیگر روابط ملت ایران و پاکستان یک رابطه نزدیک و دوستانه است و ایران در بین مردم پاکستان از محبوبیت برخوردار است.



از سوی دیگر هند یک قدرت نوظهور آسیایی است که یکی از بزرگترین خریداران نفت ایران می‌باشد و ارتباط فرهنگی گسترده‌ای بین دو کشور وجود دارد. ایران مسیری برای هند است تا بتواند به افغانستان و کشورهای آسیای مرکزی دسترسی پیدا کند. البته این تفکر نیز وجود دارد در صورتی که روابط هند و پاکستان بهبود یابد، جایگاه ژئوپلیتیک ایران و افغانستان برای هند کم اهمیت خواهد شد اگرچه نفت همچنان نقطه قوی برای پیوند ایران و هند است. اما در حال حاضر بندر چابهار، بندر مورد علاقه هند برای ورود به بازار افغانستان و کشورهای آسیای مرکزی است. هندی‌ها همواره در نقشه‌های خود افغانستان را به عنوان بخشی از جنوب آسیا قلمداد می‌کنند. [۳]

ایران به امنیت و صلح در این منطقه نیاز دارد چرا که روابط گسترده و مثبت با هند و پاکستان برای ایران مهم است. پاکستان، همسایه جنوب شرقی ایران است و می‌تواند امنیت و یا ناامنی را برای ایران به ارمغان بیاورد



و از سوی دیگر روابط ملت ایران و پاکستان یک رابطه نزدیک و دوستانه است و ایران در بین مردم پاکستان از محبوبیت برخوردار است.

از جنبه‌ای دیگر، کشمیر منطقه‌ای است که به عنوان ایران صغیر نیز شناخته می‌شود. کشمیر یکی از کانون‌های اصلی بحران در آسیا به شمار می‌آید. [۴] حضور ایرانیان به ویژه میرسید علی همدانی باعث یک در هم تنیدگی فرهنگی بین مردم کشمیر و ایران شده است. ارتباط قلبی مردم کشمیر به ایران نوعی از توقع را برای مردم این منطقه برای نقش آفرینی ایران فراهم می‌کند. ایران نیز نمی‌تواند نسبت به مسائل این منطقه بی تفاوت باشد چه از لحاظ ارتباط قلبی، فرهنگی و تاریخی و هم به دلیل مسلمانان این منطقه. از سوی دیگر امنیت منطقه ای جنوب آسیا نیز تا حد زیادی وابسته است به حل مسئله کشمیر در روابط پاکستان و هند.



ایران و میانجی‌گری؛ شاید زمانی دیگر

«محمد جواد ظریف» وزیر امور خارجه ایران در حاشیه کنفرانس قلب آسیا از آمادگی تهران برای میانجی‌گری بین هند و پاکستان در راستای کاهش تنش‌ها بین دو قدرت آسیایی در منطقه خبر داد و گفت:

اگر کمکی از ایران برای هریک از این دو کشور ساخته باشد، ما آماده ایم. ما اعلام داوطلبی (برای میانجی‌گری بین هند و پاکستان) نمی‌کنیم اما اگر از ایران خواسته شود، برای کمک آماده ایم زیرا این دو کشور برای ما فوق‌العاده مهم هستند و با این دو کشور نظرات و دیدگاه‌های مشترک فراوانی داریم. [۵]

این اظهار آمادگی از سوی پاکستان با استقبال روبرو شد ولی طرف هندی تاکنون واکنشی نسبت به این مسئله بروز نداده است.

میانجی‌گری به عنوان یک روش و رویه برای کنترل منازعه و حل و فصل اختلافات از طریق مسالمت‌آمیز



شناخته می‌شود و برای آن الزاماتی در نظر گرفته می‌شود [۶]:

• زمانی که اختلافات طولانی، مداوم و پیچیده است

• طرفین منازعه در تلاش برای کنترل منازعه به یک بن بست رسیده‌اند

• هیچ کدام از طرفین منازعه آمادگی تشدید منازعه یا پرداخت هزینه بیشتر را ندارد

• طرفین منازعه برای شکستن بن بست و همکاری با یکدیگر و ایجاد تماس و ارتباط آمادگی دارند

اختلافات هند و پاکستان از بدو استقلال دو کشور وجود داشته است و منجر به سه جنگ شده است. از این رو قدمتی به اندازه هر دو کشور دارد. تاکنون نیز هیچگونه راه‌حلی برای حل مسئله کشمیر ارائه نشده است.

تسلیح هر دو کشور به سلاح هسته‌ای باعث شده



است تا هزینه‌های درگیری هزینه‌ای غیرقابل تحمل برای دو کشور، منطقه و جهان باشد. البته هند و پاکستان ارتباطات مختلف سیاسی را دارند. [۷] مسئله کمشیر باعث وضعیت نه جنگ نه صلح بین هند و پاکستان شده است علاوه بر تحت الشعاع قرار دادن روابط دو کشور در تمامی ابعاد، موجب گسترش زرادخانه‌های تسلیحاتی دو کشور شده است و هر دو سعی کرده‌اند آخرین سلاح‌های پیشرفته‌ی دنیا را در اختیار بگیرند. مهمترین تاثیر وضعیت کنونی نه جنگ نه صلح، از نظر روانی آن است که همه‌ی نیروها و امکانات دو کشور برای یک دوره‌ی طولانی در مرزها بسیج شوند که باعث رقابتی فرسایشی بین دو کشور در بلندمدت و نیز تحلیل توان ملی این دو کشور وجود دارد [۸]

از این لحاظ، میانجی‌گری امکان‌پذیر است و برخلاف باور متداول منازعاتی که شامل سرزمین یا امنیت‌اند بسیار بیشتر از ایدئولوژی یا استقلال تابع میانجی‌گری هستند [۹] این می‌تواند نقطه‌گشایش



باشد.

طولانی شدن منازعه، قابلیت میانجی‌گری را کاهش می‌دهد و این تعارض به قدمت موجودیت دو کشور است از سوی دیگر در منازعات کم‌شدت احتمال بیشتر پذیرش و موفقیت میانجی‌گری وجود دارد و یا هرچه اختلاف قدرت بین طرفین کمتر باشد تاثیر میانجی‌گری بین‌المللی بیشتر است اما این تعارض به قیمت سه جنگ و سال‌ها نبرد پنهان و آشکار سیاسی و امنیتی بوده است و از این رو شدت این تعارض، موفقیت میانجی‌گری را کاهش می‌دهد.

اما موانع در این راه نیز قابل ملاحظه است. طولانی شدن منازعه، قابلیت میانجی‌گری را کاهش می‌دهد [۱۰] و این تعارض به قدمت موجودیت دو کشور است از سوی دیگر در منازعات کم‌شدت احتمال بیشتر پذیرش و موفقیت میانجی‌گری وجود دارد [۱۱] و یا هرچه اختلاف قدرت بین طرفین کمتر باشد تاثیر میانجی‌گری بین‌المللی بیشتر است اما این تعارض به



قیمت سه جنگ و سال‌ها نبرد پنهان و آشکار سیاسی و امنیتی بوده است و از این رو شدت این تعارض، موفقیت میانجی را کاهش می‌دهد.

زمانی باید اقدام به میانجی‌گری نمود که طرفین منازعه تمایل به تعدیل ناسازگاری و تغییری در انتظارات از خود نشان دهند [۱۲] و این مسئله‌ای است که وزیر خارجه ایران نیز به آن اشاره کرده و درخواست طرفین از ایران را شرط ورود به مسئله میانجی‌گری دانسته است.

و در این بین شاید ایران را بتوان بی‌طرف و یا طرفدار اصلی مردم کشمیر دانست که نقطه قوت برای ایران برای ورود به این مسئله است به قول برخی کارشناسان، در این مسئله سازمان ملل ورود موثری نمی‌کند و دلیل آن هم به خاطر نظم بین‌المللی است. نظم بین‌المللی را آمریکایی‌ها طراحی می‌کنند و بازیگران بزرگ و موثر هم مطابق با میل و منافع خود و متحدانشان عمل می‌کنند. هند در شرایط کنونی متحد آمریکا است پس سازمان



ملل کاری را انجام نخواهد داد که به زیان هند تمام شود.

نتیجه گیری

جمهوری اسلامی ایران به واسطه سیاست های خود روابط مثبت و روبه گسترشی با پاکستان و هند دارد و از سوی دیگر ارتباط عاطفی بین ایران و مردم کشمیر وجود دارد. این مسئله زمینه های ورود ایران به روابط پاکستان و هند به عنوان میانجی را فراهم می سازد. اما در این مسئله خواست دو دولت پاکستان و هند و دعوت آنها از ایران نیز شرط است. با وجود استقبال پاکستان، هند هنوز واکنشی نسبت به این مسئله نشان نداده است. اما مشکلات اساسی در راه میانجی گری ایران وجود دارد. مهمترین آن، عمیق بودن مسئله کشمیر است. هر دو ادعای ارضی نسبت به این مسئله دارند و از سوی دیگر این مسئله سیاست های گوناگون نظامی



و امنیتی دو کشور را تعیین کرده است. شاید بتوان این مسئله را عنوان کرد که پیش از ورود ایران، این هند و پاکستان هستند که باید در دکترین‌های امنیتی و نظامی خود، طرفین را از دشمن به یک همسایه تبدیل کنند. به هر حال هند و پاکستان هزینه‌های زیادی را در تقابل و جنگ بایکدیگر پرداخته‌اند.

منابع:

- [۱] اطاعت، جواد و احمدی، ابراهیم. تحلیل ژئوپلیتیک روابط پاکستان و همسایگان: تنش‌ها و تهدید. فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی. شماره بیست و چهار. پاییز، ۹۴ ص ۱۹
- [۲] شفیعی، نوذر و اسکندری، مریم. بحران کشمیر: ارزیابی سناریوهای حل بحران. رهیافت سیاسی بین‌المللی. شماره بیست و هشت. زمستان، ۱۳۹۰ ص ۲۲۸
- [۳] دهشیار، حسین. محمودی، زهرا. ملاحظات پاکستان در فرآیند مبارزه علیه تروریسم (۲۰۰۸-۲۰۰۱). فصلنامه بین‌المللی روابط خارجی. سال دوم. شماره پنجم. بهار، ۱۳۸۹ ص ۹۲



[۴] عارف بیژن. بحران کشمیر و آتش زیر خاکستر؛ بررسی دلایل و دیدگاه‌ها. اندیشکده راهبردی تبیین. آدرس:

<http://tabyincenter.com/11887>

[۵] خبرگزاری مهر. ایران برای میانجیگری میان هند و پاکستان آماده است. یکشنبه ۱۴ آذر، ۱۳۹۵، کدخبر: ۳۸۳۹۹۱۱

[۶] برکوویچ، جاکوب. ترجمه محمدجعفر جواد. برخی مسائل نظری و روندهای تجربی در مطالعه میانجیگری موفق در روابط بین‌الملل، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۳، بهار ۱۳۸۷، ص ۱۱۵

[۷] اندیشکده راهبردی تبیین. سفر «نارندرا مودی» به کشمیر و سیاست دولت جدید هند در قبال پاکستان. ۱ شهریور، ۹۳ آدرس:

<http://tabyincenter.com/14532>

[۸] آقایی، سید داوود. طاهری، ابراهیم. هند و شانگهای. فصلنامه‌ی سیاست. دوره، ۲۳ شماره، ۴ زمستان، ۱۳۹۲، ص ۱۴۱

[۹] برکوویچ. ص ۱۲۱

[۱۰] همان، ۱۱۷

[۱۱] همان. ص ۱۲۰

[۱۲] همدان. ص ۱۱۷



ایران کشوری است که می‌تواند به عنوان یک
میانجی بی‌طرف، وارد معادلات روابط هند و
پاکستان بشود.



نشانی پایگاه اینترنتی:

www.Tabyincenter.ir

شماره تماس جهت اعزام سخنران:

۰۲۱-۲۶۱۵۳۲۳۹

شبکه (کانال) اندیشکده راهبردی تبیین در تلگرام:

@Tabyincenter

